

BOEKBESPREKING.

N. VAN POETEREN. „Ziekten van Groentengewassen“; uitgave van de firma Leyter—Nypels te Maastricht, Prijs f 1.80.

Ofschoon ook in het in 1915 verschenen werk van VAN DEN BROEK en SCHENK, getiteld „Ziekten en beschadigingen der tuinbouwgewassen“ (Groningen, J. B. Wolters; reeds dit jaar kwam de tweede druk uit), de belangrijkste ziekten en beschadigingen der warmoezerijgewassen worden behandeld, meende toch de Heer VAN POETEREN, dat er ook nu nog wel behoefte bestond aan een werkje, dat speciaal de ziekten en beschadigingen dezer gewassen behandelde; en dat bepaaldelijk geschreven was met het oog op de behoeften der groententelers. „In den tuinbouw“ — schrijft hij in het voorbericht van zijn boekje — „is specialisatie regel, zoodat de meeste tuinbouwers zich uitsluitend of in elk geval in hoofdzaak met ééne bepaalde cultuur bezig houden. Zoowel de werkjes, waarin de cultuur behandeld wordt, als die, welke de ziekten der gewassen beschrijven, moeten met die specialisatie rekening houden“. Hij wenscht dus afzonderlijke boekjes over de ziekten en beschadigingen der warmoezerijgewassen, over die der ooftboomen, der sierheesters, der laan- en parkboomen, der sierplanten, der holgewassen, enz.

Met het oog op de praktijk is zeker veel vóór de meening van den heer VAN POETEREN te zeggen, hoewel toch van den anderen kant ook zeer vele praktische tuinbouwers zich niet uitsluitend tot ééne soort van teelt beperken. Groententeelt bijv. is vaak gecombineerd met ooftteelt, en tegenwoordig zelfs met bloembollenteelt en met Boskoopsche kulturen. Wie, als hij meer teelten combineert, zich tot de aanschaffing van één boekje over plantenziekten wil beperken, doet dus beter het werk van VAN DEN BROEK en SCHENK aan te schaffen. Toch kan ik den groententeler, die tevens ook andere teelten uitoefent, aanraden, naast dit werk ook dat van den heer VAN POETEREN in zijn boekenkast te plaatsen; hij vindt er dikwijls opgaven in, die voor hem van groot nut zijn, en die hij in het andere werk niet vindt.

„Ziekten van Groentengewassen“ is een boek van 172 vrij compres gedrukte bladzijden, en bevat 78 figuren. De inhoud bestaat uit een algemeen en een bijzonder gedeelte. Na eene beknopte inleiding, waarin de beteekenis van de kennis der plantenziekten en van hare bestrijding voor den groententeler wordt aangetoond, worden op beknopte wijze de verschillende oorzaken van plantenziekten behandeld en de maatregelen besproken, die de groententeler kan nemen om ze te voorkomen

of te bestrijden. Wat het laatstgenoemde punt betreft, wordt bijzonder gewezen op een goede en rationeele kultuur en op reinheid in alle onderdeelen der kweekkerij; vervolgens worden vooral de besputings- en bestuivingsmiddelen en de daarvoor dienende werktuigen behandeld, terwijl ook eenige woorden worden gewijd aan de biologische bestrijding der schadelijke dieren.

Na dit algemeene volgt het bijzondere gedeelte. Eerst worden daarin besproken eenige diersoorten, die aan de meest verschillende gewassen schade toebrengen, nl. de waterrat, de mol, musschen, vinken, kauwen en kraaien. Vervolgens een aantal diersoorten, die de kiemplantjes van groenten kunnen beschadigen, nl. de veenmol, ritnaalden, emelten, miljoenpooten, slakken. En dan komt achtereenvolgens de behandeling van de ziekten en beschadigingen van verschillende soorten van groenten; nl. die van de tomaat, van komkommer en meloen, van augurken, van stam- en stokboonen, van tuinboonen, van erwten, van koolgewassen, van aardappelen, van de aardbei, de asperge, de ui, de sla, de selderij, de peen, de biet, de spinazie, de andijvie, de schorseneer, de zuring.

Naar volledigheid is niet gestreefd. Zoo zijn niet behandeld de ziekten van fenkel, kervel, peterselie, cichorei (witlof), bitterkers, postelein, rhabarber, veldsla, radijs. Waarschijnlijk omdat de schrijver de teelt van sommige dezer gewassen van te gering belang acht, en omdat bij de andere weggelaten gewassen geen ziekten of beschadigingen voorkomen, die van groote beteekenis zijn. Toch zou ik gaarne gezien hebben, dat de ziekten van sommige der door mij opgenoemde groenten niet geheel onbehandeld waren gebleven: het *Sclerotinia*-rot van het witlof toch is volstrekt niet zonder oeconomische beteekenis; en de zoo algemeen geteelde radijs lijdt aan vele kwalen.

De wijze van bespreking der verschillende ziekten is zóó, dat de praktikus er over 't geheel gemakkelijk den weg in kan vinden. Van ieder gewas worden achtereenvolgens behandeld: de ziekten en beschadigingen der kiemplanten, die van de stengels en de bladeren, die van de knoppen en de bloemen en die van de vruchten en de zaden. Van den parasiet, die de schade veroorzaakt, wordt niet meer vermeld dan het allernoodzakelijkste, nl. dat wat noodig is, om duidelijk te maken hoe de kwaal zich verbreidt, en hoe zij kan worden beteugeld. Geleerde uitdrukkingen zijn zooveel mogelijk vermeden. — Achtereenvolgens worden bij elke kwaal behandeld: 1o. de kenmerkende ziekteverschijnselen, 2o. de parasiet, die de ziekte veroorzaakt en zijne leefwijze, 3o. de teweeggebrachte schade, 4o. de middelen ter voorkoming en bestrijding. De figuren geven in 't algemeen eene goede voorstelling van het ziektebeeld, eventueel ook van het schadelijke dier, dat behandeld wordt. Détails van zwammen, die de warmoezier toch niet met het bloote oog kan waarnemen, zijn niet afgebeeld. Het aantal figuren zou m.i. bij de eventueele verschijning van een tweeden druk nog wel wat dienen te worden vermeerderd. Zoo mis ik noode de afbeelding van erwtenpeulen, beschadigd door Thrips;

ik zou desnoods gaarne de twee figuren (32 en 33), die het insect zelf in verschillende toestanden weergeven, er voor missen, daar de praktikus daaraan m.i. niet veel heeft. Bij den knolvoet zouden afbeeldingen van nog een paar typische misvormingen gewenscht zijn geweest, daar deze ziekte zich soms geheel anders kan voordoen dan de afbeelding in fig. 37 weergeeft. Verder ontbreken o.a. afbeeldingen van de kanker bij de kool, van de kroefziekte van de jongere en oudere uienplanten, beschadigingen door de rups van de uienmot.

Het werkje is geheel voor de praktijk geschreven, en wel hoofdzakelijk voor de *grootte praktijk*; misschien is al te veel bepaaldelijk op de Westlandsche praktijk het oog van den schrijver gericht geweest. In 't algemeen is het zoodanig bewerkt dat de praktische tuinbouwer, die eenigszins ontwikkeld is, het kan begrijpen, al worden een enkele maal termen gebruikt, die de eenvoudige groententeler allicht niet begrijpt. Waar de schrijver bijv. op bl. 7 de assimilatie der planten een belangrijk *proces* noemt, zal menig eenvoudig warmoezier wat vreemd tegen dat woord aankijken, daar hij bij een proces altijd ook denkt aan een advocaat.

De schrijver heeft echter wel eens hier en daar eene uitdrukking uit de praktijk gebruikt, die beter vermeden ware. Het is toch eigenlijk wat al te dwaas, dat de Heer van Poeteren op bl. 43 schrijft van „*dieren en vogels*, schadelijk aan verschillende gewassen”, en eveneens verdient het afkeuring, de *Cladosporium*ziekte der tomaten te bestempelen met den naam „*meeldauwziekte*”, ook al noemt de Westlandsche tuinder haar zoo. —

Een ernstige opmerking maakte ik bij het doorlezen van het overigens zeer aanbevelenswaardige boek: het toont duidelijk dat het in groote haast is geschreven, en dat de schrijver het heeft laten afdrukken zonder het vooraf nog eens weer nauwgezet door te lezen. Vandaar de menigte taal- en stijlfouten. Met de geslachten der woorden wordt al heel vreemd omgesprongen; hetzelfde woord wordt nu mannelijk, dan weer vrouwelijk gebruikt. Fouten in den trant deze: „als er onvoldoende aanvoer van water is” (bl. 17) komen herhaaldelijk voor. Op bl. 94 wordt over blaaspoten gehandeld.

Reeds de titel van het boek is niet vrij van fouten. Het werkje heet nl. „Ziekten van groentengewassen.” Men kan spreken van *groenten* of van *groentegewassen* (liever *warmoezerigewassen*); groentengewassen is beslist fout.

Meer hinderlijk dan de *taalfouten* zijn de *stijlfouten* en de *onnauwkeurige en onjuiste uitdrukkingen*, die in het boek van den Heer van Poeteren bij massa's voorkomen. Zoo leest men op bl. 18: „waarschijnlijk werken verschillende factoren samen, *waarbij* (lees: *van welke*) onttrekking van water aan de (lees *den*) levende(n) inhoud der cellen en verandering van de samenstelling van die(n) levende(n) inhoud wel de belangrijkste zijn.” Op bl. 27 staat: „Het is daarom rationeel, ten einde een cultuur zoo lang mogelijk met goed gevolg te kunnen drijven, om te voorkomen, dat de grond met de parasieten der gewassen steeds meer besmet geraakt. Het beste middel, om hiertoe, *zooveel als mo-*

gelijk is, te geraken, is het vernietigen van al het aangetaste materiaal." Hier moet men zich toch al te veel moeite geven om er achter te komen, wat de schrijver eigenlijk wil zeggen.

Op bl. 5 en 't begin van bl. 6 leest men: „Toch valt in 't *algemeen* deze schade in de groententeelt niet zoo op en drukt zij finantieel niet zoo zeer, als dat bijv. in de vruchtenteelt het geval kan zijn. Dit is hieraan toe te schrijven, dat vrij algemeen in één jaar meerdere oogsten van een perceel verkregen worden, waardoor bij geheele of gedeeltelijke mislukking van een der gewassen, de finantieele opbrengst toch nog voldoende kan zijn; te meer is dit het geval *daar* ... *van een der gewassen, het daarop volgende* ... *ot ontwikkeling komt.*" Deze laatste door mij gecursiveerde woorden zijn niet te begrijpen, tenzij de schrijver den lezer eerst uitlegt wat hij bedoelt.

Op bl. 17 (onderaan) leest men: „Bij temperaturen boven 0° C. kan in sommige gevallen nog groei plaats grijpen, maar kan een ander noodzakelijk groeiproces stilstaan." Wat is dat: *een ander groeiproces dan groei?* Gelukkig blijkt uit den volgenden zin, wat de schrijver bedoelt, nl. het stilstaan van de bladgroenvorming. Maar *bladgroenvorming is geen groei.*

Het is niet noodig, door meer voorbeelden te constateeren hoe weinig zorg de schrijver aan de taal en den stijl heeft besteed; herhaaldelijk zal de onbeholpen stijl oorzaak zijn, dat ook de ontwikkelde lezer niet uit de zinnen van den schrijver kan lezen wat deze eigenlijk bedoelt te zeggen.

En de slordigheid betreft niet alleen taal en stijl; bepaaldelijk in het algemeene gedeelte komen vele onjuistheden voor op wetenschappelijk gebied.

Op bl. 7 wordt gezegd dat licht een onontbeerlijke factor is voor den *groei* der planten; lees: voor het *normale gedijen* der planten.

Op bl. 7 lees ik, dat het mycelium kleine zuigorganen zendt in de deelen, waarop of waarbinnen het voorkomt. Vele zwammen vormen geen haustoriën.

Op bl. 8 en 9 worden de *oösporen* „*vruchtlichamen*" der zwam genoemd. Dat is onjuist: oösporen zijn sporen. Peritheciën en pykniden noemt men *zwamvruchten*; *vruchtlichamen* zijn bijv. de gewone paddestoelen en de lichaampjes, die uit het sklerotium van de moederkorenzwam opgroeien; deze laatsten bevatten de ascusvruchten of peritheciën.

Op bl. 9 lees ik, dat oösporen zich meestal vormen in het aangetaste plantendeel als dit *afgestorven* is of bezig is af te sterven. In de *doode* plantendeelen is de daarin levende Phycomyceet ook dood, en kan deze dus ook geen oösporen meer vormen.

Op bl. 10 wordt het sklerotium, dat uit niets dan mycelium is opgebouwd, midden tusschen de verschillende soorten van sporen besproken. Op dezelfde bladzijde wordt gezegd, dat de *sporen* de plantendeelen aantasten. Dit laatste is ook al weer onjuist uitgedrukt.

Ook in het algemeene gedeelte, dat handelt over dierlijke organismen komen verschillende onjuistheden voor. Zoo wordt

op bl. 14 gezegd, dat de rupsen hoogstens 6 paar pooten hebben. De schrijver bedoelt blijkbaar: hoogstens 6 paar *buikpooten*; maar ook dan is dit onjuist; het moest, zooals de schrijver natuurlijk zelf best weet, zijn: hoogstens 5 paar buikpooten.

Op bl. 18 lees ik: „Niet alle organen zijn even gevoelig voor vorst. Bij bloemen zijn het vooral de meeldraden en stampers, die gedood worden, zelfs als de bloem nog gesloten is (bijv. bij *aardbei*.” De heer VAN POETEREN weet natuurlijk even goed als ieder, die een weinig plantkunde geleerd heeft, dat van de aarbei de vochtrijke *bloembodem* vaak bevriest.

Op bl. 40—42 wordt de zoogenaamde „biologische bestrijding” der schadelijke dieren behandeld. Het ware gewenscht, dat de schrijver er althans met eenige woorden op had gewezen, dat de parasieten in dezen over 't geheel een geheel andere rol spelen dan de van roof levende dieren. Inzonderheid had de oeconomische beteekenis der sluipwespen wel wat nader mogen worden aangeduid. — En waarom bespreekt de schrijver de nuttige gewervelde dieren in deze volgorde: padden en kikvorschen, spitsmuizen, insektenetende vogels, vleermuizen? Waarom laat hij de spitsmuizen en de vleermuizen niet op elkander volgen?

Het is zeer jammer, dat de heer VAN POETEREN zijn werkje zoo haastig heeft geschreven en gecorrigeerd. Door de talloze taalfouten, door den onbeholpen, soms onbegrijpelijken stijl, doordat de schrijver soms iets anders schrijft dan hij bedoelt, door de wetenschappelijke onjuistheden, die er in voorkomen, is het boekje als leiddraad bij het onderwijs beslist ongeschikt. Trouwens daarvoor is het ook niet geschreven. Maar ook de praktikus zou zonder twijfel er veel meer aan hebben, wanneer het boek met meer zorg was samengesteld.

Niettegenstaande bovenstaande opmerkingen, die ik niet mocht achterwege houden, acht ik „Ziekten van groentengewassen” in vele opzichten een zeer goed werk. Het geeft den praktischen groentenkweker in 't algemeen juist datgene, wat hij noodig heeft; deze kan wat hij omtrent eene bepaalde ziekte of beschadiging van een zijner gewassen wil weten, gemakkelijk er in opzoeken. En bovenal geeft het boek, daar de schrijver niet alleen phytopatholoog is, maar ook in den tuinbouw ervaren, slechts zoodanige bestrijdingsmiddelen aan, die de praktikus werkelijk kan toepassen.

Ik hoop zeer, dat er spoedig een nieuwe druk van dit werk moge noodig zijn, en dat de schrijver bij de bewerking daarvan zich den tijd moge gunnen om de fouten, die het aankleven, weg te nemen; het zal er veel bruikbaar door worden, ook voor den praktikus. Reeds nu acht ik het boek een aanwinst van de Nederlandsche tuinbouwliteratuur.

J. RITZEMA Bos.